

Överskuldssättning och ockerräntor skördar offer

I efterdyningarna av den senaste ekonomiska krisen rapporterade massmedia världen över om spektakulära självmord. Bland annat om en 77-årig man som hade skjutit sig utanför det grekiska parlamentet. Han efterlämnade ett brev. Där stod att han ville avsluta sitt liv på ett värdigt sätt. Han ville inte gå omkring och rota bland soporna för att överleva.

Ekonomisk stress blev ett begrepp på allas läppar i samband med den ekonomiska krisen i början av 1990-talet. Det blev då alltmer uppenbart att man kunde bli sjuk av att ens pengar inte räckte till att betala räkningarna. Själv arbetade jag då i ett projekt om överskuldssättning och kom att intervjua personer som var deprimerade, skamsna och tyngda av sina ekonomiska skulder. Flera såg ingen utväg ur skuldfällan och det fanns dem som hade tankar på att ta sitt liv.

Sedan dess har antalet överskuldssatta ökat. Den sista december 2016 fanns 423 184 personer upptagna i Kronofogdens register över överskuldssatta. Men det kan finnas ytterligare några hundratusen som har betalningsproblem men som inte finns i registret. Den sammanlagda skulden uppgår till 72 miljarder. I genomsnitt har de överskuldssatta drygt 170 000 kr var i obetalda skulder.

Vad menas då med överskuldssättning? Det finns ingen allmänt vedertagen definition av begreppet. Därför finns det inte heller exakta uppgifter av hur många som är drabbade.

Kronofogden har valt att definiera överskuldssättning på följande sätt: *”Överskuldssatt är den som själv upplever sig ha ständigt återkommande problem med att inte kunna betala alla sina räkningar”*.

De vanligaste orsakerna till överskuldssättning är låg inkomst till följd av arbetslöshet, skilsmässa och/eller sjukdom. Kvinnor är speciellt utsatta då de ofta hamnat i skuld för att de gått i borgen för sina män.

Överskuldssatta befinner sig i en mycket svår situation. De tvingas leva på existensminimum under lång tid och det för med sig en rad problem. Det sociala umgänget blir mindre och mindre. Många blir folkskygga. Dels till följd av att man saknar pengar. För det kostar att umgås med folk. Dels för att man helt enkelt skäms över sin situation. Man vill inte att det skall komma ut att man saknar pengar. Man oroar sig för vad andra skall tycka. Det är vanligt att överskuldssatta känner sig jagade, misstänktsamma och rädda för att det de äger kommer att tas ifrån dem.

Effekterna av överskuldssättning drabbar också den skuldssattes närstå-

Många överskulsatta ser ingen annan utväg än att ta sitt liv. Självmordstankar och självmordsförsök är också mycket vanligare bland överskulsatta.

ende som make/maka och barn. Men också föräldrar och andra anhöriga.

En som under en lång följd av år studerat överskulsättningens effekter på hälsa och välbefinnande är docent Richard Ahlström. Han är nestor inom området och hans banbrytande forskning har uppmärksamats internationellt. Jag träffade honom på en konferens om ekonomisk utsatthet härförleden och vi kom då att samtala om överskulsättningsproblematiken.

Han berättar att hälsoproblemen bland överskulsatta är mycket vanligare än hos normalbefolkningen. Det är vanligare med hjärt- och kärproblem, högt blodtryck, diabetes, cancersjukdom och allergier. Psykiska och psykosomatiska problem är upp till nio gånger så vanligt bland överskulsatta jämfört med normalbefolkningen och depressioner är nästan fem gånger så vanligt.

– Det är inte alls ovanligt att man först blivit sjuk och sedan drabbats av

överskulsättning, säger han.

Många överskulsatta ser ingen annan utväg än att ta sitt liv. En av studierna som Rickard Ahlström genomfört visar på skrämmande siffror. – Självmordsfrekvensen visade sig vara tio gånger så hög i gruppen överskulsatta jämfört med normalbefolkningen.

Självmordstankar och självmordsförsök är också mycket vanligare bland överskulsatta. Han nämner en studie där var sjätte överskulsatt person hade försökt ta sitt liv vilket är fem gånger så vanligt som bland normalbefolkningen.

Under perioder av ekonomiska kriser ökar självmorden. Så var det under depressionsåren i slutet av 1920-talet och i början av 1930-talet. Så var det också i spåren efter den globala finanskrisen 2008. Då tog många i Europa och i USA sina liv till följd av att de hamnat i penningknipa, gått i konkurs, dragit på sig skulder och förlo-

I Spanien vräktes under hösten 2012 i runda tal 500 personer per dag från sina lägenheter, därför att de inte kunde betala hyran. Vräkningarna ledde till omfattande protester mot regeringen och bankerna.

rat sina jobb. Forskarna talade då om självmordsepidemi. Det handlade om människor som förlorat sin värdighet, inte längre såg någon mening med att fortsätta att leva och som det skrivits om i världens stora tidningar, berättats om i de stora TV- och radiokanalerna.

I Italien ökade självmorden med 40 procent under det första kvartalet 2012. Hälften av ökningen bedömdes bero på den ekonomiska krisen och ytterligare drygt en fjärdedel på arbetslöshet. Flera av självmorden har omtalats i internationella medier. En var Vincenzo. Han var egenföretagare. Den ekonomiska krisen hade slagit hårt mot hans företag. Han blev deprimerad. En dag kom han inte hem. Där hemma väntade hustrun på sin make och de små barnen på sin pappa. Men han kom inte. Han hade hängt sig i ett trädgårdsskjul. Den andre var Gustavo – en företagare inom marmorbranschen. En tidig vårmorgon gick han till stationen och inväntade

ett godståg. Han avslutade sitt liv genom att kasta sig framför tåget.

I Spanien vräktes under hösten 2012 i runda tal 500 personer per dag från sina lägenheter, därför att de inte kunde betala hyran. Vräkningarna ledde till omfattande protester mot regeringen och bankerna. Protesterna tilltog efter det blev känt att personer tagit sina liv på grund av den ekonomiska krisen. Ett exempel var den kvinna som halkat efter med avbetalningarna och när hon såg utmätningsmannen komma för att vräka henne, hoppade hon från sin lägenhet på fjärde våningen direkt ut på gatan. Ett annat exempel var det pensionärspar på Mallorca som hittades döda i sin säng efter en överdos läkemedel. Bredvid dem låg ett brev där de förklarade att orsaken var en aviserad vräkning. Skulden var på runt 60 000 euro.

Människor fortsatte att protestera och protesterna gav resultat. Vräkningarna stoppades.

Grekland är ett av de länder där krisen slog hårdast. Mellan 2007 och 2009 ökade självmorden med 17 procent. De fortsatte att öka med 29 procent mellan åren 2009 och 2010 och med ytterligare 40 procent mellan åren 2010 och 2011.

***

Om de så kallade snabblånen eller SMS-lånen har det sagts att det är en motorväg in i skuldfällan. Jag läser en artikel i *Dagens Nyheter* (20 maj 2017) av krönikören Maria Crofts som har viktiga saker att säga om den sortens lån och som kostar skjortan för låntagarna. Hennes genomgång visar att det är möjligt att i praktiken på årsbasis ta ut tusentals procent i ränta. Att det kan vara möjligt beror på att ockerlagstiftningen är fullständigt tandlös. Det finns ingen procentsats angiven för vad som är ockerränta. Frågan har diskuterats i över tio år men hittills har inget konkret hänt.

Ockrandet fortsätter att skörda offer. Under 2014 inkom 56 000 snabblåneärenden till Kronofogden. Antalet ärenden ökade med 123 procent mellan 2007 till 2014.

– Överskudsättning för inte bara med sig stort personligt lidande utan också kolossalt stora samhällskostnader, säger Rickard Ahlström och fortsätter:

– De beräkningar jag gjort visar att kostnaderna är så höga som 190 miljarder per år. Och då har jag tagit med kostnaderna för produktionsbortfall, för sjukvård, sjukpenning, förtidspension, försörjningsstöd och a-kassa.

Rickard Ahlström säger att siffrorna kan vara i överkant. Han tillägger:

– Jag vill att det skall vara en brandfackla. En tydlig signal om att överskudsättning är ett enormt stort problem både för enskilda människor och för samhället som helhet. Det bör mana till eftertanke hos våra politiker, myndigheter och andra som i sitt arbete kommer i kontakt med överskudsatta människor.

Bengt Starrin
Professör och krönikör
bengt@starrin.nu